

נושא העבודה

אימוץ ילדים

2015

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית-

בעבודה זו בחרתי לעסוק ולחקור את נושא אימוץ ילדים. בחרתי בנושא זה כיוון שמאז ומתמיד הנושא הזה עניין אותי וראיתי בעבודה הזאת הזדמנות לחקור אותו לעומק ולהרחיב את הידע שלי.

לאחר שנחשפתי לנושא אני מבינה שתהליך האימוץ הוא תהליך מסובך ולא פשוט, ישנן סוגיות ושאלות רבות בנושא האימוץ ובעבודה זאת ניסיתי למצוא תשובות ומענות לכל שאלות אלו ולראות כיצד כל תהליך האימוץ עובד בכפוף לחוק ולמשפט.

ישנן שאלות רבות העולות מסוגיית האימוץ ובעבודה זו אני רוצה ללמוד על החוקים בנושא וכיצד כל הליך האימוץ מתקיים בפועל.

תוכן העניינים :

מבוא עמ' 4

פרק ראשון-המשפט העברי :

אפוטרופסות המאמץ על המאומץ עמ' 5
אימוץ ילד נוכרי עמ' 6-9
ירושה לילד מאומץ עמ' 10

פרק שני-המשפט הישראלי :

אפוטרופסות המאמץ על המאומץ עמ' 11
אימוץ ילד נוכרי עמ' 12-14
ירושה לילד מאומץ עמ' 15-17

פרק שלישי- השוואה :

אפוטרופסות המאמץ על המאומץ עמ' 18
אימוץ ילד נוכרי עמ' 19
ירושה לילד מאומץ עמ' 20
סיכום עמ' 21
ביבילוגרפיה עמ' 22

מבוא-

המטרה העיקרית של מוסד האימוץ היא להעניק לילדים בודדים אווירה משפחתית והרגשה ביתית, מה שלרוב הילדים לא היה קודם לכן. הסכמת מסירת הילד לאימוץ על ידי הוריו הטבעיים היא תנאי הכרחי לביצוע האימוץ (במידה ויודעים מי הם הוריו הטבעיים של הילד).

אם הוריו הטבעיים של הילד נתנו את הסכמתם לאימוץ והרשות הסומכת לכך בחוק או בית המשפט נותן את הצו המבוקש הרי הוא צו האימוץ, בדרך כלל ניתן להורים המאמצים המעמד החוקי של ההורים. מעמד זה של ההורים מגיע בצירוף שלילת המעמד מההורים הטבעיים של הילד באופן שלהורים הטבעיים לא תהיה זכות להתחרט בעתיד על הסכמתם ולא יהיו זכאים לדרוש את החזרת הילד.

לעומת זאת, באותן שיטות משפטיות שאינן מכירות במוסד אימות שתור שכזה, מבחינה עקרונית קיימת האפשרות המשפטית שההורים הטבעיים יוכלו להיות זכאים לחזור בהם מהסכמתם ולדרוש חזרה את ילדם.

על כל החובות והזכויות הנובעות ממנו ורק לפי המסגרת הנובעת מתחיקה זו קיים שם המוסד המשפטי הזה, ועליהן אדון ואפרט לעומק בעבודתי באופן יסודי וברור.

המשפט העברי-

האפוטרופסות של המאמץ על המאומץ:

האפוטרופסות על הקטינים הינה מוסד קבוע ועתיק במשפט העברי.

ישנן שלוש צורות משפטיות למינוי אפוטרופוס:

א. על ידי יצירת יחסי אפוטרופסות למעשה. כאשר דה פקטו יתומים נמצאים אצלו ובטיפולו.¹

ב. על ידי מינוי אפוטרופוס מצד האב הטבעי כדי לשמור על זכויות הקטינים לאחר מותו.²

ג. על ידי מינוי אפוטרופוס מטעם בית הדין מכוח סמכותו כאביהם של יתומים.³

מבחינה משפטית ניתן למנות אדם זר כאפוטרופוס על קטין, לכן אין ספק שניתן למנות כאפוטרופוס של מאומץ את מאמצו. על ידי פעולה קונסטיטויטיבית של בית הדין מותנות לאפוטרופוס הסמכויות והחובות לקבל את הילד לביתו, להחזיק בו, לגדל את הילד, לטפל בו, לחנכו ולדאוג לכל צרכיו.⁴

---

¹ גיטין נ"ב-א', שולחן ערוך הרש"מ ר"צ-כ"ד, פד"ר (ב) 172-173.

² גיטין ל"ז-א', רמב"ם- משנה תורה הלכות נחלות פרק י' הלכה ה', שולחן ערוך חוש"מ ר"צ-א', שערי עוזיאל חלק א' קמ"ד-קמ"ו.

³ שו"ת הרא"ש כלל פ"ה, ושולחן ערוך ר"צ-א'.

⁴ שולחן ערוך- אה"ע-פ"ב. פתחי תשובה (שם) ו'ז', שו"ת הרדב"ז (א')- אבן העזר-קכ"ג; שערי עוזיאל(א) פרק ד' סעיף ג'.

אימוץ ילד נוכרי:

בנוגע לאימוץ של ילד נוכרי ישנה בעיה במשפט העברי לגבי גיורו של הילד הקטן. כך אומר הרב פיינשטיין⁵, כי החשש שמאימוץ יישא את אחותו אינו קיים במאומץ נוכרי, וכלשונו: " וחסרון זה ליכא בשל נוכרים דאין בהם ממזרות ולא איסור קרובות לכשהתגיירו". אף הרב משה שטרנבוך⁶ מציין: "יש מעלה בבן נוכרי שאין חשש שתוקי ואסופי וממזר".

למרות מה שנאמר, רבים העדיפו אימוץ של ילדים ישראלים ולא ראו בעין יפה אימוץ נוכרים. בדיעבד, בעקבות העובדה שהמאמצים הכניסו את הילדים הנוכריים לבתיהם, פסקו הפוסקים פסקי הלכה לעניין גיורו של ילד נוכרי וגידולו על ידי המחזיק בו.

לאחר שדן הרב משה פיינשטיין בגיורו של מאומץ נוכרי, אומר: "ואן לעצמי תשמעו אין צריך להכניס זרע נוכרים, כי אין בזה שום צורך ותכלית, ורק שבא מעצמו להתגייר לשן שמיים צריך לקבלו".

גם הרב אייזיקזאהן, מניו יורק בספרו "מבשר טוב"⁷, מתריע נגד קנייתם של ילדים נוכרים ואומר כי זה מה שאמרו חז"ל בזכות המגדל יתום בביתו "בוודאי שהם נתכוונו רק ורק לזרע ישראלי".

---

⁵ אגרות משה יורה דעה א, סימן קסב, עמ' שכג

⁶ רב וראש אב בית דין במרכז התורה ביוהנסבורג, סגן נשיא העדה החרדית, בספרו שו"ת תשובות והנהגות, חלק שני, סימן תרעח עמ' שעג

⁷ מבשר טוב, חלק ראשון, סימן עז עמ' תל.

וכן הרב שמואל הלוי ואזנר⁸ בסוף תשובתו על שאלת גיור מאומץ שהביאו מברזיל מתריע שבעצם נוהג זה לקנות ולהביא ילדים גויים לארץ ישראל אפילו על מנת להתגייר אין רוח חכמים נוחה הימנו כלל, וקשים גרים לישראל ואוי לדורנו שחלק גדול מאומתנו הקדושה נתקלקל ייחוסם כל כך ומקלקלים את הייחוס של ארץ הקודש עד עפר⁹. **בדיעבד, לאחר שהובאו ילדים אלו, החליטו רוב הפוסקים כי ניתן לגיירם, אם כי יש הדוחים את הגיור עד שיגדל הילד ויבין מהי יהדות.** אומר הרב משה שטרנבוך¹⁰, כי על המאמץ ילד נוכרי יכול להשיג את הילד באופן שיכול עליו דינא מלכותא, כאמור, שהאימוץ יהיה מאושר על פי דין המקום שממנו בא הילד, שאז אם האימוץ מאושר ע"י דין אותו מקום יוכל המאמץ לגייר את הילד ואם האימוץ אינו מוכר שם המאמץ לא יוכל להביא את המאומץ בפני בית דין על מנת לגיירו כיוון שאין ביטחון שהאימוץ יתקיים. אולם אף כשניתן הדבר יש לדעתו לחכות שהילד יגדל מעט, יבין מהי היהדות והגיור יבוא מרצונו האישי. כלל הוא כי גיור צריך לבוא מרצון. הרוצה להתגייר מקבל על עצמו עול תורה ומצוות, מל עצמו וטובל. מסיבה זו, כאשר מדובר בגיור קטין אשר אינו יכול לדעת ואינו יכול לקבל עליו עול קיום מצוות, שהוא בעצם עיקרו של הגיור, מתעוררת השאלה כיצד אפשר יהיה לגיירו.

בגמרא בכתובות דף יא, ע"א נאמר: "אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, מא קמ"ל דזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו... אמר רב יוסף הגדילו יכולים למחות..."

כאמור, אם יגויר הקטין ויקיים מצוות, זאת תהיה זכות עבורו, ועל פי הכלל כי ניתן לזכות באדם בהיעדרו הרי שניתן יהיה לגייר את הקטן גם אם אינו מביע רצון מפורש לגיור מאחר שאין לו דעה בוגרת.

---

⁸ רב מבני ברק וריש מתיבתא ישיבת חכמי לובלין, בספרו השו"ת שבט הלוי, חלק שישי סימן רב, עמ' קצד.
⁹ זו גם דעת הרב מלובביץ האומר שאם עומדים לאמץ ילד יש לאמץ ילד יהודי. ראה אגרות קודש יז, קיץ תשי"ח איגרת ו' רנב, עמ' קד.
¹⁰ שו"ת תשובות והנהגות, חלק שני, סימן תרעח, עמ' שעג.

כיצד מגיע הילד לבית דין לגיור ?

רש"י¹¹ אומר שאימו הנוכרייה(הביולוגית) מביאה אותו לבית הדין לגיירו.
- הרשב"א(רבי שלמה בן אדרת, המאה ה-14) בחידושו על **הגמרא** אומר, שאין הבדל בין אביו או אימו: "דניחא להו למעבד מאי דעביד אבוהון או אמין" (נוח לו, לקטין, מה שעושים אביו או אימו).
תוספות¹² מוסיף, שקטן שיש לו דעה ותובע להתגייר ניתן לגיירו.
שלוש אפשרויות אלה של גיור קטין- הבאתו על ידי אביו או אמו, או בקשתו מעצמו מובאות בשולחן ערוך¹³. על נימוק הרשב"א הנזכר לעיל נשאלת השאלה, כיצד ניתן לומר שנוח לילד במה שעושים אביו ואמו לאחר שהתגייר כבר לא ייחשבו כאביו ואמו שעל פי הדין משנתגייר אדם מנותקים כל קשריו הטבעיים עם משפחתו הקודמת ? לדעת הרב יצחק הכהן קוק¹⁴, אף ישראל, שיש לו בן מנכרית, ומצד הדין הולד כמותה, הילד הנוכרי, ואין האב היהודי נחשב כאבי הילד, ואם כך היינו סוברים שהסכמתו של אב זה לגיור הילד אינה מועילה, אהבה טבעית של אב לבנו יש כאן, ולאור זאת אומרים-"ניחא להו במאי דעביד אבוהון", שהרי אביו דורש בטובתו.

¹¹ רבי שלמה יצחקי (המאה ה-11) כתובות דף יא, ע"א.

¹² בשו"ת הגר"א הרצוג, (לשעבר הרב הראשי האשכנזי למדינת ישראל), פסקים וכתבים כרך ד, סימן צח, אומר הרב הרצוג כי מסירת אם נכריה את ילדה הקטן למוסד יהודי מעידה על הסכמתה לגייר אותו, וכן בחוות דעת של הרב אונטרמן מיום יב תשרי תשכ"ה, שו"ת שבט יהודה, חלק ב, יורה דעה, סי' לב, עמ' קסה. כתובות דף מד, ע"א, ד"ה הגיורת שנתגיירה ביתה עמה.

¹³ יורה דעה סימן רסח, סעיף ז'.

¹⁴ הרב הראשי הראשון לישראל, בספרו דעת כהן, סימן קמז, זו גם דעת הרב הרצוג בשו"ת היכל יצחק, אבן העזר א, סימן כא.

יש גם דעות כמו דעת הר"ן¹⁵, שאפילו אם בית דין גיירו קטן מעצמם גיורם מועיל. משמע שבית דין יכולים להטביל גר קטין ללא שהביאוהו אביו ואמו וללא בקשת הקטין בעצמו. יתר על כן, מלכתחילה רשאים בית הדין לגייר קטין ביוזמתם, "אף על פי שאין לו אב ואם, כגון, תינוק שנמצא מושלך, בית דין מלין אותו והוא כישראל לכל דבר"¹⁶.

---

¹⁵ ר"ן (רבינו ניסים גרינודי- המאה ה-14) על הרי"ף (רבי יצחק אלפסי, המאה ה-11) כתובות, פרק א, לדף יא, (ד, ע"א לדפי הרי"ף).

¹⁶ וכן גם באגרות משה, יורה דעה א, סימן קסא.

בעניין הירושה בילד מאומץ לכאורה אין לה מקום בכלל, כי הרי ידוע לנו שזכות הירושה מיוסדת אך ורק על היחס המשפחתי הטבעי של היורש והמוריש. הדבר מוכח על פי כמה מקומות- ע"פ הכתוב בשו"ת משנה¹⁷ - פשוט וברור שאין המאמץ יורש את אביו בהיעדר כל קשר משפחתי אמיתי ביניהם, ולכן גם אם התחייב המאמץ לפרנס את ילדו המאומץ, **אין מקנה לו זכות וחלק בירושה(דעה 1)**. וגם מפסקי הגרב"צ עוזיאל: מאוצים אינם יורשים את מאמציהם בין שאר היורשים, אלא אם כן פירשו מאמציהם לתת להם חלק בעיזבונם במתנת בריא או במתנת שכיב ברע בדרך המועיל על פי דין. בשו"ת משנה הלכות הנ"ל שכתב- אף שחוקי הממשלה רואים בבן מאומץ כבן טבעי, ולכאורה אפשר היה לומר שמצד דינא דמלכותא דינא יירש את אביו. ברמב"ן¹⁸ כתוב- "ושם בת אשר סרח". שכתב סרח לא הייתה ביתו של אשר אלא שגדלה אצלו, וחשב לה הכתוב כנוחלת נחלת שלו, **ועל כן אף המאומץ יורש את אביו המאמץ (דעה 2)**. אלא שהמעין בגוף דברי הרמב"ן יראה שפנים חדשות באו לכאן, ולא אמרן הרמב"ן מעולם, וזו לשון הרמב"ן שם: ואילו הייתה בת אשר עצמו לא הייתה יורדת, כי בנים זכרים היו לו, אבל היא בת אשתו מאיש אחר, אשר לא היה לו בן והייתה נחלה לביתו. ומבואר כאן שסרח כלל לא ירשה את אשר, כיוון שאפילו אם הייתה ביתו הטבעית לא הייתה יורשת אותו כי הרי היו לו בנים זכרים, אלא שסרח הייתה בת אשתו של אשר, שאישה זו נישאה קודם לאדם אחר בתחילה ומשמת ירשה אותו בתו סרח כיוון שלו היו לו בנים.

מכאן מובן שבוודאי אין המאומץ יורש את אביו מאמצו.

¹⁷ הלכות סי' ר"ז.

¹⁸ רבי משה בן נחמן- היה מגדולי ישראל בימי הביניים, הוא נולד ופעל בספרד הנוצרית, וכמו יהודים אחרים בני זמנו היה הרמב"ן איש משכיל מאוד. היה רופא ופילוסוף, מנהיג דתי ויועץ למלך, פרשן התורה ומראשוני החכמים שעסקו בקבלה. ברמב"ן- במדבר כו, מו.

המשפט הישראלי-

האפוטרופסות של המאמץ על המאומץ:

מקרה שבו ייתכן כי יהיו למאמצים העתידיים כלפי הילד הוא מקרה כאשר בית המשפט משתמש בסמכותו הקבועה בחוק האימוץ¹⁹, המאפשר מתן צו ביניים, לפיו- מעמיד בית המשפט את המאומץ ברשות המאמץ עד להחלטה בבקשת האימוץ, לתקופה שאינה עולה על שנתיים. כלומר בזמן זה המאמץ משמש כאפוטרופוס לכל דבר כלפי המאומץ. השלב הבא בנוגע לאפוטרופסות המאמץ כלפי המאומץ נמצא בחוק האימוץ²⁰ נקבע כי לפקיד הסעד נתונות סמכויות, זכויות וחובות כאילו נתמנה כאפוטרופוס לילד. סעיף זה מורה כי האפוטרופסות של פקיד הסעד קיימת אלא אם כן מינה בית המשפט אפוטרופוס אחר. מי שמוסמך על פי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות²¹ הוא "קרוב" או היועץ המשפטי לממשלה. מכאן שעל המאמצים הפוטנציאליים לשכנע את היועץ המשפטי לממשלה לבקש את מינויים כאפוטרופוסים. במקרה בו הוחלט למנות את המאמצים המיועדים כאפוטרופוסים, המינוי אינו מספיק למאמצים המיועדים אלא יש להגביל את סמכויות ההורים הטבעיים. ייתכן שניתן להתלות בחוק²², הקובע כי גם במקרה בו מונה אפוטרופוס שאינו פקיד הסעד יועברו הסמכויות, החובות והזכויות אליו כיוון שלפי חוק זה לאחר שהורה חתם על הסכמתו לאימוץ או שילדו הוכרז בר-אימוץ, נלקחות ממנו סמכויות האפוטרופסות וניתנות לפקיד הסעד או לאפוטרופוס ממונה.

לסיכום ישנם שני שלבים לקבלת אפוטרופסות:

*צו ביניים- לתקופה שלא תעלה על שנתיים.

*על ההורים המאמצים לשכנע את ה"קרוב" או את היועץ המשפטי לבקש את מינויים כאפוטרופוסים.

---

¹⁹ סעיף 18 לחוק האימוץ התשמ"א

²⁰ סעיף 15 לחוק האימוץ התשמ"א

²¹ חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות התשכ"ב - 1962

²² סעיף 15 לחוק האימוץ התשמ"א

אימוץ ילד נוכרי:

האם יוכר בישראל אימוץ של תושב מישראל שאימץ מחוץ לישראל ילד זר ?

זוהי תופעה הרווחת בשנים האחרונות, נוכח המחסור בילדים שאותם ניתן לאמץ בישראל. אנשים שאיבדו מהתקווה שניתן להם לאמץ ילד בישראל, פועלים רבות כדי לאמץ ילד מחוץ לישראל השאלה המשפטית שצמחה נוכח תופעה זו היא האם יכיר בית משפט ישראלי אימוץ זר כשמאמצו הינו תושב ישראלי? .

חוק אימוץ הילדים תשמ"א-1981, איננו מכיל את כל ההוראות לגבי ברירת הדין בענייני אימוץ. ההוראה היחידה, מבחינה בינלאומית הנמצאת בו, עניינה שיפוט, והיא קובעת כי: בית משפט ישראלי מוסמך לעניין חוק זה כשהמאמץ הוא תושב ישראל²³. מהוראה זו ניתן להסיק כי בית משפט בישראל מוסמך לעניין חוק זה לצוות על אימוצו של ילד זר על ידי מאמץ ישראלי. כאן עולה השאלה האם נהיה מוכנים לייחס לבית משפט זר סמכות בינלאומית שאין אנו מוכנים להעניק לבית משפט ישראלי, על פי הדין הפנימי שלנו. לכאורה יש לענות בשלילה על שאלה זו. ניתן לטעון כי לכל היותר מן הראוי להודות בסמכות בינלאומית זרה הנתבעת בנסיבות בהן היינו מכירים בסמכותנו הפנימית להטיל שיפוט. אך מכל מקום לכאורה יהיה זה מעורר פליאה אם נהיה מוכנים לייחס לבית משפט זר יותר כוחות וסמכות מאשר נותנים אנו לבית משפט ישראל גופה²⁴.

²³ חוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981, סעיף 28. סעיף זה חוזר על הוראות סעיף 25 של החוק הקודם (חוק אימוץ ילדים תש"ך).

²⁴ דעת הרוב גרסה שיש לבחון את סמכותו הבינלאומית של בית המשפט, שאלה זו נידונה בפסק דין האנגלי Re valentine settlement [1965] ch.831

גרסה שיש לבחון את סמכותו הבינלאומית של בית המשפט הזר על פי המבחינים לקיום הסמכות הפנימית בתנאים מקבילים. המסקנה הייתה שלילת סמכותו של בית המשפט הזר, אם המאמצים אינם תושבי אותה מדינה. לפס"ד זה ראה:

Cheshire and north, private international law, London 1987, p.p 761-762.

עם זאת, ניתן לטעון כי ההוראה המגבילה את שיפוטו של בית המשפט הישראלי למאמצים תושבי ישראל נועדה למנוע או להכביד על הוצאת ילדים ישראלים מחוץ לישראל. ההנחה הסמויה היא שמוטב שילד תושב ישראל יאומץ על ידי מאמץ שגם הוא תושב ישראל²⁵. אם אמנם זו היא המטרה המסתתרת מאחורי הגבלה של ילד זר מחוץ לישראל על ידי מאמץ שבא מישראל. במקרה זה, הסמכות, אין היא תופסת לגבי אימוצו, ההכרה באימוץ הזר איננה פוגעת באינטרס "ישראלי". אף אין לחשוך שמא נתבקש האימוץ בבית משפט שמחוץ לישראל לעקוף את ההסדרים שנקבעו בישראל לגבי אימוץ ילדים. להפך, אין להניח כי בית משפט בישראל יהיה מוכן להוציא צו אימוץ למאמץ ישראלי, לגבי ילד זר המתגורר מחוץ לישראל ואשר איננו נמצא בפניו. אם כך הדבר, האפשרות המעשית היחידה לאימוצו של ילד זר על ידי המאמץ היא באותה מדינה זרה שבתחומה מתגורר הילד²⁶.

האם טעמים מושגיים מונעים בכל זאת הכרה באימוץ זר, משום שממקום מושבם של המאמצים הוא בישראל? המסקנה שי להגיע אליה בסופו של דבר, היא שעל בית המשפט בישראל להכיר עקרונית באימוץ של ילד זר שנעשה במדינה שלו, על ידי מאמצים ישראלים ששהו באופן ארעי באותה מדינה, שהות שהייתה מספקת לשם בחינת התאמתם כמאמצים. גישה זו יש בה לא רק כדי לממש את רצונם של בני הזוג לאמץ ילד מחוץ למדינתם אלא גם טמון בה הפתרון למציאת בית הורים לילדים נטושים, אשר מסיבות חברתיות וכלכליות חל קושי לאמץ אותם במדינתם.

---

²⁵ הצעת חוק אימוץ ילדים, תשי"ט-1959 (ה"ח 364 תשי"ט, עמ' 77), ביקשה להעמיד סמכותם מבחינה בינלאומית של בתי המשפט בישראל על מקום מושבו של המאומץ (סעיף 25). הוראה דומה הוצעה לגבי ברירת הדין (סעיף 26) הוראות אלו הושמטו מההצעה המאוחרת יותר (הצעת חוק אימוץ ילדים תש"ך-1960, ה"ח 414 תש"ך עמ' 39), כנראה מתוך מגמה שהנושא של משפט בינלאומי פרטי יסודר בנפרד (ראה דברי שר המשפטים, דברי הכנסת, כרך 28 עמ' 473). עם זאת, בהצעה המאוחרת יותר אשר הוגה לכנסת על דיי הועדה נכלל סעיף המעמיד את חוק מקום מושבו של המאמץ כיסוד הקובע לסמכות הבינלאומית. ניתן להניח כי המקור לשינוי זה הוא הרצון למנוע הוצאת ילדים מן הארץ, על ידי תשובי חוץ, עליו הרחיבו מספר חברי כנסת את הדיבור (דברי הכנסת כרך 28, עמ' 538: כרך 27 עמ' 2318).

²⁶ אמנם ניתן לומר שעל מאמצים שכאלה ליזום הליכי אימוץ מחודשים בבית המשפט הישראלי, לאחר שהילד כבר נמצא ברשותם והגיע לישראל. אך לא ברור הטעם לדרישה מכבידה שכזו לכפל הליכים. ראה חוק אימוץ ילדים תשמ"א-1981, סעיף 32, וחוק העונשין תשל"ז-1977, סעיף 364.

עם זאת, אימוץ זר עלול להפר את תקנת הציבור החיצונית של ישראל. כך למשל, ודאי שדעתו של בית משפט ישראלי לא תהיה נוחה מאימוץ ילד שהושג תמורת תשלום כספי²⁷. אבל פסילת האימוץ בגלל שיקול זה עלולה להתברר כבעייתית: ייתכן כי בינתיים כבר נקשר הילד למשפחה המאמצת, וניתוקו ממנה יפגע בו ובטובתו, והרי שיקולי "טובת הילד" גם הם ללא ספק חלק מ"תקנת הציבור" בישראל, לא פחות מן הרצון למנוע סחר בילדים. אכן, סירובנו להכיר באימוץ הזר אינו שקול בהכרח לצו הוצאת הילד מן משפחתו המאמצת. האימוץ הזר שאין אנו מוכנים להכיר בו כאילו היה אימוץ ישראלי, יכול בכל זאת לשמש יסוד להוצאת צו אימוץ בישראל, מכוח יחסי האימוץ בפועל השוררים בין הילד לבין המאמצים. אולם לעיים ההכרה או אי ההכרה באימוץ הזר עלולה לחרוץ, לשבט או לחסד את גורל יחסי הילד עם המשפחה המאמצת. כך למשל, אם משפחתו הטבעית של הילד דורשת אותו חזרה, הרי ייתכן שרק נכונותו להכיר בסופיות הפורמאלית של האימוץ, יכולה להגן על המאמצים מפני קעקוע האימוץ מכל וכל²⁸.

לפיכך, נראה שמושג "תקנת הציבור" מחייב שקילה זהירה אם אומנם התוצאה הקונקרטיית הצומחת מההכרה באימוץ הזר נוגדת את תקנת הציבור. עצם העובדה שהאימוץ היה בנוי על פעולה שבתחילתה הייתה לפי השקפתנו בלתי מוסרית אינה הופכת את האימות עצמו לנוגד את תקנת הציבור²⁹.

---

²⁷ ראה חוק אימוץ ילדים תשמ"א-1981, סעיף 32, וחוק העונשין תשל"ז-1977, סעיף 364.
²⁸ לגבי ביטול אימוץ, ראה לעיל סעיף 27 ואילך. אמנם ייתכן לטעון שמטעמי טובת הילד אין להפר את הקשר הנפשי שנרקם בין הילד לבין המשפחה החדשה, אפילו לא אורגן קשר זה בצו אימוץ תקף.
²⁹ השווה:

Metter of adoption of a child by I.T., 164 N.J Super.476,397 A.2d 341 (1978); Metter of Adoption of a child by N.P. , 165 1n.j. super 591,398 A.2d 937 (1979)

המאמץ והמאומץ בירושה:

בעבר חוק הירושה אינו הכיר במעמד של "הורה חורג" או "ילד חורג" וקבע כי שתי הדרכים היחידות שבהן יכולה להיווצר זיקת הורשה בין ילד לבין בן הזוג של ההורה הביולוגי הן אימוץ פורמאלי של הילד על ידי בן הזוג³⁰, או כתיבת צוואה. אם בן הזוג אימץ את הילד אז הילד וצאצאיו רשאים לרשת את בן הזוג. חלקם של הילד וצאצאיו בעיזבון ההורה המאמץ וחלקו של ההורה המאמץ בעיזבון הילד יהיה כחלקיהם של ילד ביולוגי וצאצאיו, והורה ביולוגי. בניגוד לזיקות הורשה רגילות, במקרה של אימוץ שבו לא נכתבה צוואה, המאומץ וצאצאיו אינם יורשים את קרובי המאמץ וקרובי המאמץ אינם יורשים את המאומץ³¹. כמובן שההורה המאמץ וכן הילד המאומץ, לאחר שבגר, יכולים לערוך צוואה שבה הם קובעים את הסדר השונה מזה שנקבע בחוק. הדין הקיים בקשר ליקושה עולה בקנה אחד עם העקרונות שצינו. בהיעדר אימוץ פורמאלי בן הזוג אינו "הורה". ולפיכך, הילד אינו יכול לרשת אותו והוא אינו יכול לרשת את הילד.

הירושה כיום לפי החוק בישראל מבוססת על קשר דם. יורשיו הטבעיים של אדם הם קרובי הדם שלו לפי מידת הקרבה המשפחתית. לכן לפי חוק, ילדים יורשים ראשונים ואחריהם הנכדים. בהיעדר ילדים או נכדים, יורשים הורים. בהיעדר הורים יורשים אחים ביולוגיים. בהיעדר הורים ואחים ביולוגיים יורשים סב או סבה וכן הלאה.

סעיף רלוונטי נוסף בחוק הירושה הוא סעיף העוסק במזונות מן העיזבון.

---

³⁰ כאמור בתי המשפט מסרבים להכיר ב"אימוץ בפועל" כיוצר זכויות ירושה. ראו למשל ת"ע (מחטז ת"א) 2955/78 ולדרברג נ' דינור, פ"מ התשמ"ב(1) 112 (1982)

³¹ כמו כן, הילד המאומץ וצאצאיו זכאים לרשת את הוריו הביולוגים האחרים, אולם ההורים הביולוגים אינם זכאים לרשת את ילדם שנמסר לאימוץ. ראו ס' 16 לחוק הירושה, התשכ"ה-1965 ס"ח 63. ראו גם ע"א 410/76 ציפר נ' טורקניץ, פ"ד לב(2) 589 (1978); ע"א 227/79 פרופסור נ' פרופסור האפוטרופוס הכללי, פ"ד לה(2) 561 (1981).

בדומה לכל ילד של מנוח, קובע החוק כי גם ילד מאומץ נמנה עם הזכאים למזונות מן העיזבון עד הגיעו לגיל 18, ובנסיבות מיוחדות אפילו עד גיל 23, בין שנערכה צוואה או לא. "אימוץ" הוא הליך משפטי שבסופו אדם [המאמץ] מוכרז על ידי בית משפט כהורה של ילד [המאומץ], למרות שאין כלל קשר ביולוגי בין הילד להורה החדש. האימוץ יוצר בין ההורה המאמץ לבין הילד המאומץ חובות וזכויות משפטיות כמו בין הורה ביולוגי לילדו הביולוגי.

סעיף 16 לחוק הירושה התייחס למצב של ירושה בעקבות אימוץ. על פי סעיף 16 לחוק הירושה נדרש כי כאמור ירושה היא מכוח קשר דם. בשנת 2010 הציעו חברי הכנסת אילן גילאון³² וניצן הורוביץ³³ לתקן את סעיף 16 לחוק הירושה באופן כזה שמעמדם של המאמץ והמאומץ לצורך ירושה יהיה לכל דבר ועניין כמעמדם של הורה וילד ביולוגיים. ביום 17 ביולי 2012 קיבלה הכנסת את חוק הירושה ובו תוקן סעיף 16 לחו, כך הורחב מעגל היורשים והמורשיים כתוצאה מהאימוץ:

- א. המאומץ וצאצאיו יירשו את עיזבונם של קרובי המאמץ כאילו היו יורשים ביולוגיים- למשל המאומץ יכול לרשת את ילדיו האחרים של המאמץ כאילו היו אחיו הביולוגיים. המאומץ יכול לרשת את הסב והסבתא ואף דודים וכן הלאה.
- ב. קרובי המאמץ יירשו את עיזבונו של המאומץ כאילו היו יורשים ביולוגיים, למשל ילדיו של ההורה המאמץ יירשו את המאומץ כשם שירשיים אחים ביולוגיים.

---

³² אילן גילאון חבר הכנסת מטעם מרצ וסגן עיריית אשדוד לשעבר. נולד ב-12 במאי 1956.

³³ ניצן הורוביץ עיתונאי במקצועו. חבר כנסת לשעבר מטעם מרצ. ומשנת 2011 מכהן כיושב ראש וועדה המיוחדת לבעיית העובדים הזרים. נולד ב-24 בפבואר 1965.

חבר הכנסת לשעבר ניצן הורוביץ אמר כי: "אימוץ הוא מעשה של חסד שצריך לעודד בחברה האנושית. היום הוא יום גדול, הסרנו את הפערים בין ילדים מאומצים לילדים ביולוגיים".

12 ח"כים תמכו בהצעה בקריאה השנייה, 2 ח"כים התנגדו ו-0 נמנעו.

11 ח"כים תמכו בהצעה בקריאה השלישית, 4 ח"כים התנגדו ו-0 נמנעו.

יש לזכור כי למרות האימוץ, המאומץ ממשיך לרשת את הוריו הביולוגיים ואת שאר קרובי משפחתו הביולוגית המקורית כמו כל ילד.

התוצאה היא, שאכן לצרכי ירושה הושווה מעמדם של מאמצים ומאומצים למעמדם של הורים וילדים ביולוגיים. אבל תוצאה אחרת שמתבקשת היא, שאם יש מאומץ במשפחה ויש למשל סב או בן של ההורים המאמצים (שאינן לו, לבן ילדים משלו) שאינו מעוניין שהמאומץ יירש אותו, חובה עליו לערוך צוואה מתאימה.

כעת אפרט את ההבדלים בין המשפט העברי למשפט הישראלי בנושאים בהם דנו עד

כה:

האפוטרופסות של המאמץ על המאומץ:

במשפט הישראלי רק "קרוב" או היועץ המשפטי לממשלה יכולים למנות את המשפחה המאמצת כאפוטרופוס של הילד המאומץ, ואילו במשפט העברי הדבר יכול להיעשות על ידי שלושה גורמים שונים:

א. על ידי "קרוב" (אביו של הילד הנמסר לאימוץ).

ב. על ידי בית הדין.

ג. על ידי תהליך הנקרא- יחסי אפוטרופסות למעשה.

במשפט הישראלי צוין כי לא די בכך שימנו את המאמצים כאפוטרופוסים אלא יש גם צורך להגביל את סמכותם של ההורים הטבעיים.

על פי שני המשפטים, ברגע שהוחלט על ידי בית דין או על ידי בית משפט כי המאמצים המיועדים נמנים לאפוטרופוס של המאומץ- הסמכויות, הזכויות והחובות כלפיו, כולן מוטלות עליהם.

אימוץ ילד נוכרי :

על פי שני סוגי המשפט חלות בעיות במשפט זר :

על פי המשפט העברי, הבעיה היא ההסתכלות על אימוץ הזר- כלומר הפוסקים אינם מסתכלים על פעולה זו בעין יפה ואומרים כי המאמץ נוכרי, אין רוח חכמים נוחה הימנו כלל כי הגרים קשים לעם ישראל ומקלקלים את ייחוסם.

על פי המשפט הישראלי, יש חשש שאימוץ זר עלול להפר את תקנת הציבור החצונית של ישראל (לדוגמא קניית הילד הזר תמורת כסף).

זאת אומרת, מלכתחילה על פי שתי השיטות יש לאמץ ילד מישראל אך בדיעבד אם יאמץ זר יש כללים ופסיקות על פי המשפט העברי ועל פי המשפט הישראלי. פוסקים ואנשי הלכה אומרים שיש לאמץ את הילד על ידי גיור והדבר מתאפשר בכמה דרכים :

א. הבאתו לגיור ע"י הוריו.

ב. הילד בר דעת בוגרת ומבין את היהדות ומבקש להתגייר מרצונו.

ג. במקרים חריגים ההחלטה תתקבל על פי בית הדין (לדוגמא ילד שהושלך אל הרחוב ולא ידוע מי הם הוריו).

על פי המשפט העברי, עצם תהליך הגיור מנתק את הקשר המשפחתי בין המאומץ להוריו הטבעיים, הדבר מהווה יתרון להוריו המאמצים.

בית המשפט הישראלי מוסמך לצוות על אימוץ זר ואינו מתייחס כלל וכלל להליך הגיור. האימוץ מחייב שקילה זהירה ובדיקת התוצאה הקונקרטית הצומחת מההכרה באימוץ זר, לעיתים יש לאסור אימוץ שתוצאותיו פגומה(אך לא בהכרח הוא ייאסר).

ירושה לילד מאומץ :

בעבר פסק המשפט הישראלי : המאומץ יורש את קרוביו רק בתנאי שקיים אימוץ פורמאלי או על ידי כתיבת צוואה, אך בשום מקרה לא יתקיים מצב בו קרובי המאמץ יירשו את המאומץ.

בשנת 2012 נחקק חוק ובו הוחלט שהקשר בין המאמץ למאומץ הוא כבן להורה בכל מוכן ולכן-

א. המאומץ וצאצאיו יירשו את עיזבונם של קרובי המאמץ כאילו הם יורשים ביולוגיים.

ב. קרובי המאמץ יירשו את עיזבונם של המאומץ כאילו היו יורשים ביולוגיים.

בניגוד לכך, המשפט העברי אינו רואה קשר בין המאמץ למאומץ כבן להורה ולכן פוסק פה אחד כי אין המאומץ יורש את אביו בהיעדר כל קשר משפחתי אמיתי ביניהם ולכן, אם התחייב המאמץ לפרנס את ילדו המאומץ, אין הדבר מקנה לילד זכות וחלק בירושה. קל וחומר שאין המאמץ יורש את המאומץ וקרוביו, ואין המאומץ יורש את המאמץ וקרוביו.

סיכום ומסקנותיי מהעבודה :

טרם כתבת העבודה הידע שלי בנודע לאימוץ ילדים היה מועט ביותר, ובמהלכה של העבודה נחשפתי להמון חומרים משפטיים שעוסקים בנושא זה ופתרו לי המון משאלותיי. ככל שהעמקתי יותר בנושא ולמדתי יותר עליו כך התעניינתי בו יותר ונהניתי לכתוב את העבודה בשל כך.

המסקנה הברורה שעולה מן העבודה ומהחומרים השונים שהוצגו בה היא שעולם המשפט בחר להשאיר לשיקול דעתו של בית המשפט את עניין האימוץ, על מנת לשפוט כל מקרה לגופו ועל מנת לתת לעיקרון "טובת הילד" את החשיבות הגדולה והראויה לו.

נוסף על כך, גיליתי כי המשפט הישראלי רואה בתהליך האימוץ כמשהו שהופך את המאומץ לבן משפחה של המשפחה המאמצת לכל דבר, באופן מוחלט! לעומת המשפט העברי שבו נשמר גבול בין הילד המאומץ למשפחתו המאמצת בדברים שונים.

ביבליוגרפיה –

חקיקה

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות התשכ"ב- 1962

חוק הירושה התשכ"ה- 1965

חוק האימוץ התשמ"א- 1980

פסיקה

פס"ד Re valentine settlement

פס"ד Cheshire and north

ספרות מחקר

ספרים

דיני משפחה- ד"ר בנציון שרשבסקי- הוצאת ראובן מס בע"מ ירושלים.

דיני המשפחה בישראל- פנחס שיפמן- כרך ב'.

דיני אימוץ ילדים- נילי מימון- חלקים 1, 3.

דיני האימוץ במשפט העברי הלכה ומעשה- חיים פיות, שושנה ברודיה.

משפטי- הפורטל המשפטי עו"ד רונן גדות.

"על בן אימצתי לד"- אליקים בלאמור, ר' ישעיהו אריה לייב זצ"ל דבורקס- אימוץ ילדים
בראי ההלכה.

משפט עברי

ספרות הפסיקה

אגרות משה

אגרות קודש

יורה דעה

מבשר טוב

רמב"ם- משנה תורה

ר' יוסף קארו- שולחן ערוך

ספרות השו"ת

שו"ת הגרי"א הרצוג

שו"ת הרא"ש

שו"ת השבט ביהודה